

NORGES HØYESTERETT

Den 19. oktober 2011 avsa Høyesterett dom i

HR-2011-01958-A, (sak nr. 2011/705), straffesak, anke over dom,

A (advokat John Christian Elden)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Arvid Malde)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Matheson**: Saken gjelder lovanvendelsen og straffutmålingen ved domfellelse for overtredelse av straffeloven § 266 om utpressing.
- (2) A ble den 26. juni 2010 – sammen med flere andre – av statsadvokatene i Rogaland satt under tiltale for grov narkotikaforbrytelse etter straffeloven § 162 første og tredje ledd, jf. femte ledd, jf. § 60a om organisert kriminell gruppe. Han ble også tiltalt for utpressing etter straffeloven § 266.
- (3) Ved Jæren tingretts dom av 29. november 2010 ble A dømt etter bestemmelsene om grov narkotikakriminalitet. Straffeloven § 60a ble ikke anvendt. Han ble frifunnet for tiltalepunktet om utpressing og for kravet om inndragning som var fremmet i den forbindelse. Straffen for narkotikalovbruddet ble satt til fengsel i 15 år og 6 måneder. Dette var en fellesstraff med usonet resttid etter prøveløslatelse fra en lagmannsrettsdom fra 2005.
- (4) Både påtalemyndigheten og domfelte anket avgjørelsen til lagmannsretten. Gulating lagmannsrett avsa 4. april 2011 dom som for As vedkommende hadde slik domsslutning:

”6. A, f. 19. november 1959, dømmes for overtredelse av straffeloven § 266 første ledd, jf. tredje ledd, til en felles straff med usonet resttid etter prøveløslatelse av Gulating lagmannsretts dom av 7. januar 2005, jf. straffeloven § 54, nr. 3, alt sammenholdt med straffeloven § 62 første ledd, til en straff av fengsel i ett – 1 – år og 10 – ti – måneder.

Han har utholdt varetektsfengsel i 564 – femhundreogsekstifire – dager. Straffen anses i sin helhet avsonet gjennom varetektsoppholdet.

Han frifinnes for tiltalebeslutningens post I.

7. A dømmes til å tåle inndragning av kroner 250.000 – tohundreogfemtitusen – til fordel for B, jf straffeloven § 34, jf. § 37 d, 2. pkt.”

(5) A var ved Gulating lagmannsretts dom av 7. januar 2005, som det er vist til i slutningens punkt 6, dømt til fengsel i 4 år for en tidligere overtredelse av straffeloven § 162 første og annet ledd, jf. femte ledd. Hans anke over lovanvendelsen og straffutmålingen ble nektet fremmet av Høyesteretts kjæremålsutvalg ved beslutning av 15. mars 2005. Beslutningen ble – slik praksis var den gangen – ikke begrunnet.

(6) A har anket lagmannsrettens dom i foreliggende sak til Høyesterett. Anken er angitt å gjelde saksbehandlingen, lovanvendelsen og straffutmålingen.

(7) *Jeg er kommet til at anken over straffutmålingen må føre frem, men at anken for øvrig ikke kan tas til følge.*

(8) Jeg ser først på spørsmålet om det forhold domfellelsen gjelder rammes av straffeloven § 266.

(9) I spørsmålsskriftet til lagretten er overtredelsen av straffeloven § 266 beskrevet slik:

”Onsdag 29. juli 2009, og forut for dette, i X, tok han kontakt med B og opplyste om at Bs datter C og/eller ham selv, hadde narkotikagjeld til den russiske mafiaen og dersom denne gjeld ikke ble betalt kunne en av dem bli drept, hvorefter han fikk B til å overlevere ham kroner 250 000 fra bankkonti, hvilket voldte tap eller fare for tap.”

(10) I lagmannsrettens dom er følgende uttalt om sakens bakgrunn og om rettsanvendelsen:

”C skyldte A kr. 250.000. Gjelden hadde utspring i et narkotikaforhold noen år tidligere. Etter at A mot slutten av juli 2009 krevde henne for pengene, fortalte hun til sin far at hun hadde narkotikagjeld til den russiske mafiaen og at hun risikerte å bli likvidert dersom denne gjelden ikke ble betalt. A bekreftet denne historien overfor B da A oppsøkte ham på bopel i X og sa at både C og A stod i fare for å bli likvidert om ikke pengene ble betalt. B tok penger ut av banken og betalte til A. A har i all hovedsak erkjent det faktiske forhold.

Lagmannsretten ser det slik at B ikke var forpliktet til å betale datterens gjeld. Ved trusselen om risiko for tap av menneskeliv om ikke datteren kunne betale gjelden, har A forsettlig og i uberettiget vinnings hensikt, tvunget B til å betale kr. 250.000. Det var trykket om at menneskeliv kunne gå tapt, og ikke hans fri vilje, som fikk B til å betale pengene til A. B har ikke fått pengene tilbake, og handlingen har medført tap eller fare for tap av det beløpet B utbetalte.”

(11) A har gjort gjeldende at den handlingen som danner grunnlaget for domfellelsen, ikke er straffbar etter § 266 om utpressing. Den skulle riktig bedømt vært subsumert under den

mildere bestemmelsen i straffeloven § 270 om bedrageri. A førte rettsstridig B bak lyset for å oppnå betaling av de pengene Bs datter skyldte. Men han har ikke ved dette *tvunget* B til å betale. B betalte pengene av fri vilje.

- (12) Jeg er ikke enig i dette.
- (13) Straffeloven § 266 første ledd om utpressing rammer den som i uberettiget vinnings hensikt ved rettsstridig adferd eller ved å true med slik adferd ”tvinger” noen til å foreta en tapsbringende handling.
- (14) Hva som kreves for at noen kan anses tvunget til å foreta en handling etter § 266, forstås etter alminnelig lære og praksis på samme måte som etter § 222. Straffeloven har imidlertid ingen alminnelig definisjon av hva som ligger i å ”tvinge” en annen til noe. Dette må fastlegges gjennom en nærmere tolkning.
- (15) I redegjørelsen for gjeldende rett i Ot.prp. nr. 22 (2008–2009) på side 134 heter det:
- ”Tvangsvilkåret innebærer at det må øves et slikt trykk på fornærmede at han forholder seg i overensstemmelse med gjerningspersonens vilje i strid med sin egen. Tvangen kan være fysisk eller psykisk. Dersom gjerningspersonen ved sin rettstridige atferd får fornærmede til å gjøre noe som han ønsker av egen fri vilje, faller forholdet utenfor § 222 første ledd.”**
- (16) Kjerschow, Straffeloven med kommentarer, Bind II, side 558 uttaler at å tvinge en annen ”er å øve sådant trykk på hans vilje, at han forholder seg i overensstemmelse med gjerningsmannens vilje og i strid med sin egen”. Matningsdal har i kommentaren til § 222 i Norsk lovkommentar – Straffeloven, uttalt at å ”tvinge” forutsetter ”at man påvirker en annens vilje slik at vedkommende blir satt ut av stand til å handle frivillig”.
- (17) Jeg ser det slik at tvang foreligger der gjerningspersonen ved rettsstridig adferd skaper et press på fornærmede som er bestemmende for vedkommendes handlingsvalg. Tvang vil kunne foreligge selv om fornærmede rent faktisk har mulighet til å trosse presset, men opplever at konsekvensene av dette gjør det påkrevd å la være.
- (18) Lagmannsretten har lagt til grunn at det var trykket om at menneskeliv kunne gå tapt, og ikke Bs fri vilje, som fikk ham til å betale pengene til A. Etter min oppfatning bygger denne subsumsjonen på en korrekt lovanvendelse. Det er også mitt syn at spørsmålet til lagretten gir et tilstrekkelig grunnlag for å foreta denne subsumsjonen.
- (19) Jeg tilføyer at jeg ikke kan se at avgjørelsen i Rt. 1992 side 445 bygger på noen avvikende rettsoppfatning. Saken gjaldt telefonoppringninger til en rekke personer der tiltalte hadde utgitt seg som politi og underrettet om dødsfall m.v. i familien til dem han kontaktet. Han ba i hvert enkelt tilfelle sine ofre om å møte opp hos eller ta kontakt med politiet eller med sykehus, noe disse også gjorde. Om tvangselementet i disse handlingene, uttaler førstvoterende som representant for flertallet på side 447:

”Hans hensikt med denne adferd var å få de fornærmede til å gjøre som han ønsket det, og han oppnådde også dette. Men det framstår etter min mening som unaturlig å si at domfelte tvang de fornærmede. Den naturlige karakteristikk av domfeltes hensynsløse adferd var at han – uten tvang – ved oppskakende falske meldinger brakte de fornærmede til av egen vilje å foreta seg det han ønsket. Selv om straffverdigheten kunne tilsi å bruke § 222, rammes forholdene etter min mening ikke av bestemmelsen.”

- (20) I vår sak har gjerningspersonen forledet fornærmede til å tro at hans datter var i livsfare, og at den faren som truet henne kunne avverges ved å betale det skyldige pengebeløpet. Det er etter min oppfatning ikke treffende å si at A i denne situasjonen brakte B ”til av egen fri vilje å foreta” det A ønsket, nemlig å betale til ham. I vår sak ble betalingen foretatt til avvergelse av risiko for tap av menneskeliv. De fornærmedes handlinger i Rt. 1992 side 445 var ikke foretatt til avvergelse av noen slik eller tilsvarende fare, men for å følge den oppfordring adferden naturlig la opp til. Jeg kan derfor ikke se at 1992-avgjørelsen bygger på et sammenlignbart element av tvang. Den rettsoppfatningen jeg nettopp har lagt til grunn for bedømmelsen av nærværende sak, er derfor ikke i strid med hva Høyesterett la til grunn i 1992-dommen.
- (21) A har i anken over *straffutmålingen* prinsipielt gjort gjeldende at det ikke er rettslig adgang til å utmåle fellesstraff med usonet resttid etter Gulating lagmannsretts dom fra 2005. Det hevdes at domfellelsen ikke er forenlig med SP artikkel 14 (5) ettersom A forut for den fellende dommen i lagmannsretten var blitt frifunnet i tingretten og anken til Høyesterett var blitt nektet fremmet uten begrunnelse. A anfører særlig under henvisning til Rt. 2010 side 1170 avsnitt 62 og 88 at den manglende begrunnelsen gjør at 2005-dommen er i strid med folkeretten og derfor ikke kan trekkes inn og gi grunnlag for utmåling av fellesstraff. Subsidiært gjøres det gjeldende at det etter straffeloven § 54 nr. 3 vil være riktig å utmåle en særskilt straff.
- (22) Det er for meg ikke nødvendig å ta stilling til det folkerettslige spørsmålet som er tatt opp. Jeg ser det slik at det vil være i best samsvar med praksis under straffeloven § 54 nr. 3 om det her utmåles særskilt straff for overtredelsen av § 266 – et syn også påtalemyndigheten har bygget på under saken. Jeg viser til Rt. 2009 side 1159 avsnitt 22 og til Matningsdal/Bratholm, *Straffeloven med kommentarer*, 2. utgave, side 488 som gir anvisning på at det for valget mellom samlet og særskilt dom vil ha stor betydning hvilket omfang det eller de nye straffbare forhold har. Likedan om det er tale om lignende handlinger, og om de er begått tidlig eller sent i prøvetiden.
- (23) Selv om utpressingen i foreliggende sak har sammenheng med narkotikalovbrudd, og det er tale om et ikke ubetydelig beløp, er handlingene ikke likeartede. *Straffutmålingen* viser at dommen fra 2005 gjaldt et atskillig mer alvorlig forhold enn nærværende sak. Dette – sammenholdt med at det nye lovbruddet er begått et godt stykke ut i prøvetiden – begrunner etter min oppfatning at det idømmes særskilt straff for overtredelsen av § 266.
- (24) Påtalemyndigheten har – som for lagmannsretten – nedlagt påstand om at A idømmes seks måneders fengsel. Jeg kan ikke se at tidligere avgjørelser gir veiledning for utmålingen og finner påtalemyndighetens forslag til straff passende ut fra beløpets størrelse, utpressingens karakter og As gjentatte straffedommer.
- (25) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 6, gjøres den endring at A, født 19. november 1959, dømmes for overtredelse av straffeloven § 266 første ledd, jf. tredje ledd, til en straff av fengsel i 6 – seks – måneder.

- (26) Dommar **Utgård:** Eg er i det hovudsaklege og i resultatet einig med førstvoterande.
- (27) Dommer **Webster:** Likeså.
- (28) Kst. dommer **Arnesen:** Likeså.
- (29) Dommer **Tjomsland:** Likeså.
- (30) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 6, gjøres den endring at A, født 19. november 1959, dømmes for overtredelse av straffeloven § 266 første ledd, jf. tredje ledd, til en straff av fengsel i 6 – seks – måneder.

Riktig utskrift bekreftes: